

IZOBRAŽEVANJE IN RAZISKOVANJE NA OŽJEM PODROČJU VARNOSTNIH VED

ANDREJ SOTLAR, MIHA DVOJMOČ, BERNARDA TOMINC

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
andrej.sotlar@um.si, miha.dvojmoc@um.si, bernarda.tominc@um.si

Povzetek Ožje področje varnostnih ved se v tem poglavju nanaša predvsem na konceptualna vprašanja zagotavljanja varnosti na ravni celotne družbe, obveščevalno-varnostno dejavnost, zasebno varstvo in korporativno varnost. Analiza petdesetletnega obdobja pokaže, da za prvo polovico obdobja velja, da se je predvsem konstituiralo ogrodje izobraževalnih vsebin, za drugo polovico obdobja pa je značilno intenziviranje raziskovalne dejavnosti na področju varnostnih ved. Na ravni raziskovanja konceptualnih vprašanj zagotavljanja varnosti so raziskovalci s področja družbene samozaščite s spremembo političnega sistema po letu 1990 svoje delo nadaljevali v okviru koncepta nacionalne varnosti, še posebej z vidika oblikovanja varnostne politike in delovanja nacionalnovarnostnega sistema. Ko se je monopol države na področju zagotavljanja varnosti začel krhati in so začele nastajati zasebnovarnostne organizacije, se je skoraj istočasno začelo tudi njihovo teoretično osmišljanje, kasneje pa tudi empirično raziskovanje. V zadnjih letih so tako zasebno varovanje, detektivska dejavnost in korporativna varnost postali celo jedrna raziskovalna polja na ožjem področju varnostnih ved.

Ključne besede:

varnostne vede,
nacionalna varnost,
obveščevalno-
varnostna
dejavnost,
zasebno varstvo,
korporativna
varnost

EDUCATION AND RESEARCH IN THE NARROWER FIELD OF SECURITY SCIENCES

ANDREJ SOTLAR, MIHA DVOJMOČ, BERNARDA TOMINC

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
andrej.sotlar@um.si, miha.dvojmoc@um.si, bernarda.tominc@um.si

Abstract The narrower field of security sciences in this chapter refers mainly to conceptual issues of ensuring security, intelligence and security activity, private security, and corporate security. The analysis of the fifty-year period shows that in the first half of the period, the framework of educational content was mainly constituted, while the second half of the period is characterized by the intensification of research activity. With the change in the political system in 1990, researchers in the field of social self-protection continued their work within the framework of the concept of national security, especially from the point of view of security policy-making and the functioning of the national security system. When private security organizations began to emerge, their theoretical interpretation and later empirical research also began almost at the same time. In recent years, private security, private detective activity and corporate security have even become core research fields in the narrower field of security sciences.

Keywords:

security sciences,
national security,
intelligence and
security activity,
private security,
corporate security

1 Uvod

Katedre so na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru (UM FVV) začele nastajati relativno pozno. Tako je na Visoki policijsko-varnostni šoli kot ena izmed šestih leta 1996 nastala tudi Varnostna katedra. V naslednjih letih je katedra delovala tudi pod imenom Katedra za obveščevalno dejavnost in varnostne študije, v zadnjem desetletju pa kot Katedra za policijsko dejavnost in varnostne vede. Že sama poimenovanja govorijo o svojevrstnem teoretičnem eklekticizmu, s katerim se je katedra ukvarjala. V tem poglavju so predstavljene vsebine, ki se nanašajo predvsem na ožje področje varnostnih ved. Vsebine, ki jih pedagoško in raziskovalno uvrščamo pod varnostne vede, so bile na fakulteti prisotne vse od prvih dni študija notranjih zadev, ki se je začel leta 1973 na Višji upravni šoli. Čeprav so bile takrat drugačne politično-varnostne razmere in predmetno ter raziskovalno področje varnostnih ved še ni bilo vzpostavljeno, pa lahko ugotovimo, da so se že od začetka varnostne vede ukvarjale s konceptom zagotavljanja varnosti na ravni celotne družbe, z njegovo operacionalizacijo v obliki varnostnega sistema in z nekaterimi službami tega sistema (npr. obveščevalne in varnostne službe). To velja tudi za turbulentna 90. leta 20. stoletja in današnji čas, tako da se je predvsem povečalo število varnostnih subjektov na državni, lokalni in zasebni ravni, kar pomembno determinira področje varnostnih ved sodobnega časa.

Različni dejavniki, kot so sprememba političnega, gospodarskega in varnostnega sistema po letu 1990, preoblikovanje višje šole v visoko šolo in kasneje v fakulteto, vključitev fakultete v Univerzo v Mariboru ter ne nazadnje ustanovitev Varnostne katedre (1996), so se sčasoma začeli odražati tudi v kurikulumu in še posebej pri raziskovanju na področju varnostnih ved.

V nadaljevanju so predstavljeni ključni mejniki pedagoške in raziskovalne dejavnosti na ožjem področju varnostnih ved, pri čemer prvo polovico razvoja fakultete na področju varnostnih ved bolj zaznamuje vzpostavljanje železnega repertoarja izobraževalnih vsebin, ki jih morajo biti deležni varstvoslovci, drugo polovico razvoja pa bolj zaznamuje raziskovalna dejavnost, ki znanstveno podpira izobraževalne vsebine. Seveda je takšna delitev precej teoretična, pa vendar tudi logična, saj sta razvoj podiplomskih programov druge in tretje stopnje ter vključitev v univerzo, katere poslanstvo je poučevanje na osnovi lastno ustvarjenega znanja, se

pravi preko raziskovanja, hočeš nočeš morala vplivati na vsebino in povečan obseg raziskovanja.

2 Varnostne vede v obdobju do leta 1990

Že prva generacija študentov Oddelka za na notranje zadeve Višje upravne šole je med drugim poslušala predmete, kot so Varnostni sistem SFRJ, Temelji splošne ljudske obrambe in Varstvo ustavnega reda, njihovi kolegi v 80. letih 20. stoletja pa predmete, kot so Družbena samozaščita in splošna ljudska obramba, Varnostni sistem SFRJ, Obveščevalna in subverzivna dejavnost in Varstvo ustavne ureditve (Kavšček, 1989). Študenti so torej spoznali tako koncept varnostnega organiziranja na ravni družbe in države kot konkretno organizacijo služb, še posebej na področju notranje varnosti.

Po ustanovitvi Višje šole za notranje zadeve (VŠNZ) so se sredi 80. let 20. stoletja pojavile tudi zamisli o organizaciji raziskovalne dejavnosti. Čeprav je operacionalizacija teh zamisli morala počakati kakšno desetletje, so bili sodelavci VŠNZ vendarle vključeni tudi v raziskovanje. Tako so na primer Peter Jeglič, Andrej Anžič in Milan Vršec sodelovali v Medrepubliško-pokrajinskem projektu SLO in DS SFRJ: Pripravljenost družbenopolitičnega sistema SLO in DS v SFRJ, ki je potekal od leta 1984 do 1990 pod vodstvom Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo (Vreg, 1988; Vreg idr., 1989; Vreg idr., 1990). Leta 1987 je bila opravljena tudi raziskovalna naloga o narodni zaščiti kot obliki zaščitnega in obrambnega organiziranja v samoupravno zasnovanem varnostnem sistemu (Jeglič, 1987).

Decembra 1990, torej dobrega pol leta po prvih večstrankarskih volitvah in oblikovanju nove koalicijske vlade v Sloveniji, je na VŠNZ potekal zelo pomemben in odmeven posvet o varnosti v spremenjenih družbenopolitičnih razmerah, na katerem so sodelovali vodilni slovenski teoretiki s področja varnosti. Razprava je bila namenjena strateškim/sistemskim vprašanjem zagotavljanja varnosti družbene skupnosti (Jeglič, 1990). Med drugim je bil predstavljen tudi nov teoretični koncept/model nacionalne varnosti in sistema (Grizold, 1990), ki je v teoriji in praksi zamenjal koncept SLO in DS prejšnje države in prejšnjega socialističnega političnega sistema. Pol leta kasneje je Slovenija razglasila samostojnost in jo v naslednjih šestih mesecih *de facto* in *de iure* dosegla. Nove politične, družbene, gospodarske in

varnostne okoliščine so se začele odražati tudi v študijskem programu in raziskovanju na področju varnostnih ved. Dinamiko povzemamo v nadaljevanju.

3 Značilnosti izobraževalne dejavnosti na področju varnostnih ved v obdobju po letu 1990

Politične spremembe in osamosvojitve Slovenije so se, vsaj ko je šlo za področje varnostnih ved, takoj odrazile tudi v predmetniku. V študijskem letu 1991/1992, se pravi v času, ko je Slovenija prekinila ustavnopravne, politične in varnostne povezave z Jugoslavijo, so študenti poslušali samo še predmeta Varnostni sistem in Varstvo ustavne ureditve (Sotlar idr., 2013), ne pa tudi predmetov, ki so se nanašali na nekdanjo skupno državo in njen koncept varnosti in obrambe.

Za varnostne vede najbolj pestro obdobje v smislu vsebine študijskega programa je nastopilo sredi 90. let 20. stoletja, ko se je Višja šola preoblikovala v Visoko šolo za notranje zadeve, se odprla tudi zunanjim študentom in pripravila visokošolski program s kar petimi usmeritvami. Vsi študenti so se prvič srečali s predmetom s področja nedržavnega zagotavljanja varnosti (Normativna ureditev zasebne varnosti), poleg tega pa sta na področja varnostnih ved in Varnostne katedre, ki je bila ustanovljena v tistem času, sodila tudi Varnostno-obrambna usmeritev in Zasebno-varnostna usmeritev. Razviti so bili številni predmeti, ki so kljub določenim združevanjem v naslednjih letih, vsebinsko prisotni še danes. Varnostno-obrambno usmeritev so tvorili pretežno predmeti s področja obveščevalno-varnostne dejavnosti (Obveščevalne službe, Taktika dela varnostne službe, Metode in sredstva dela obveščevalno-varnostnih služb, Strategija posrednega nastopanja) in predmet Slovenski obrambno-varnostni sistem. Zasebno-varnostno usmeritev pa so sestavljali predmeti Zasebno varovanje, Sistem varovanja v podjetju, Načrtovanje in ekonomika varovanja podjetja, Varnostni menedžment in Tehnika in tehnologija varovanja (Sotlar idr., 2013). Ker je šlo za specifično tematiko, se je šola pomembno naslonila na strokovnjake iz prakse. Zasebno-varnostna usmeritev ne pomeni samo začetka visokošolskega poučevanja materije zasebnega varstva v Sloveniji, ampak tudi integralne varnosti podjetij, ki se je razvila v področje današnje korporativne varnosti.

S preoblikovanjem Visoke policijsko-varnostne šole v Fakulteto za policijsko-varnostne vede in njeno vključitvijo v Univerzo v Mariboru je fakulteta predstavila tudi štiriletni univerzitetni študijski program, ki je vseboval naslednje predmete s področja varnostnih ved: Varnostni sistem, Zasebna varnost, Obveščevalno-varnostne službe in kot novost Evropske varnostne integracije. Prav tako je bil med štirimi specialističnimi programi vzpostavljen program Poslovno varnostni management s predmeti s področja (današnje) korporativne varnosti.

Čez nekaj let so bili vzpostavljeni bolonjski študijski programi, in sicer dva visokošolska ter univerzitetni program. Žal so v času hude gospodarske in finančne krize pred 10 leti programi doživeli korekcije, ki se danes odražajo v manjšem naboru predmetov s področja varnostnih ved, kar je deloma kompenzirano z združevanjem vsebin ukinjenih predmetov v novo oblikovane predmete. Trenutni dodiplomski študijski programi z vidika varnostnih ved tako obsegajo vsebine s področja varnostnega sistema, mednarodnega varnostnega sodelovanja, upravljanja varnostnih organizacij, kriznega upravljanja z naravnimi in drugimi nesrečami, obveščevalno-varnostne dejavnosti in zasebnega varstva (Fakulteta za varnostne vede; n. d. c; n. d. d, n. d. e.).

Logično nadaljevanje razvoja fakultete je bila tudi uvedba magistrskega programa, kamor so se preselili nekateri ustrezno predelani predmeti iz nekdanjega specialističnega programa. S področja varnostnih ved je imel magistrski program dva modula, in sicer Obveščevalno-varnostna dejavnost in Varnost poslovnih procesov. Današnji magistrski program ima modul Korporativna varnost, ki vsebuje npr. tudi predmeta Integralna korporativna varnost in Korporativna obveščevalna dejavnost, med izbirnimi predmeti pa predmeta Zasebno-varnostna industrija in Strateško upravljanje varnostnih organizacij (Fakulteta za varnostne vede, n. d. f). Proces oblikovanja študijskih programov se je sredi prvega desetletja 21. stoletja zaključil z vzpostavitvijo doktorskega študijskega programa, ki je imel v vseh svojih izvedbah tudi vsebine s področja varnostnih ved. Trenutno se te vsebine nanašajo na nacionalno varnost, privatizacijo varnostne funkcije in zagotavljanje varnosti v organizacijah (Fakulteta za varnostne vede, n. d. g).

4 Značilnosti raziskovalne in publicistične dejavnosti na področju varnostnih ved v obdobju po letu 1990

Raziskovalci Varnostne katedre so se zunaj področja delovanja policije ukvarjali predvsem z obveščevalno-varnostno dejavnostjo in zasebnim varstvom, poleg tega pa še s strateškimi in sistemskimi vprašanji zagotavljanja nacionalne varnosti ter drugimi, interdisciplinarnimi varnostnimi vprašanji, ki niso sodila na ostala področja. Temu primerno bo v nadaljevanju predstavljena tudi raziskovalna in ključna publicistična dejavnost.

4.1 Proučevanje konceptualnih in interdisciplinarnih vprašanj zagotavljanja varnosti

Kot rečeno, je bilo treba po osamosvojitvi Slovenije, spremembi njenega političnega, gospodarskega in nasploh družbenega sistema razviti, teoretično osmisliti in empirično potrditi tudi nov koncept zagotavljanja varnosti na ravni celotne družbe, tj. koncept nacionalne varnosti. Značilnost raziskovanja o konceptualnih vprašanjih v tistem času je, da je bila večina le-tega opravljena v okviru priprav magistrskih del in doktorskih disertacij sodelavcev fakultete (Anžič, 1991; Anžič, 1995; Sotlar, 2000). Med ključnimi publikacijami moramo omeniti monografijo Varnostni sistem Republike Slovenije (Anžič, 1997a), ki je bila dolga leta edino tovrstno delo v Sloveniji. V ta kontekst sodi tudi monografija Obrambni sistem Republike Slovenije zunanjega sodelavca katedre (Grizold, 1999). Lahko zatrdimo, da sta obe monografiji, ki sta bili sicer po svojem značaju učbenika, vse do leta 2020 najcelovitejše obravnavali sistemske vidike nacionalne varnosti. Njuno pionirsko delo je več kot dve desetletji kasneje združila in zaokrožila znanstvena monografija Institucionalizacija zagotavljanja nacionalne varnosti Republike Slovenije: konceptualizacija, razvojni mejniki, politika in sistem (Sotlar idr., 2020), ki je nastala kot plod sodelovanja raziskovalcev UM FVV in Fakultete za družbene vede UL (UL FDV).

Na ožje varnostno področje sodijo tudi nekatere druge raziskave, kjer so v večjem obsegu sodelovali raziskovalci Varnostne katedre, kot so Nacionalna varnost in medetnični konflikti v Republiki Sloveniji, 1996–1998, vodja A. Perenič (Mitar in Sotlar, 1998), CRP Policija in drugi deležniki zagotavljanja varnosti – vidiki pluralne policijske dejavnosti v lokalnih skupnostih, 2018–2020, vodja G. Meško (Meško idr.,

2020), CRP Radikalizacija in celoviti protiukrepi v Republiki Slovenji, 2018–2020, vodja I. Prezelj, UL FDV (Prezelj in Lobnikar, 2020; Prislán idr., 2020; Prezelj idr., 2021) in Študija o potrebah izboljšanja delovanja komunikacijskih sistemov v organizacijskih enotah za sprejemanje klicev na interventnih številkah za naročnika iz gospodarstva, 2019, vodja K. Prislán (Prislán idr., 2019).

Raziskovalca katedre sta sodelovala v dveh izrazito interdisciplinarnih ciljnih raziskovalnih projektih, in sicer CRP Varnost zdravstvenega osebja pri obravnavi pacientov, 2018–2020, vodja T. Albreht, Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) (Gabrovec idr., 2020) in CRP Analiza arhitekturnih rešitev slovenskih zdravstvenih in socialno varstvenih zavodov, 2019–2021, vodja B. Gabrovec, NIJZ (Gabrovec idr., 2021).

Večina raziskovalcev katedre je sodelovala v programski skupini Varnost v lokalnih skupnostih 2015–2018, vodja G. Meško (Fakulteta za varnostne vede, n. d. a) in njenem nadaljevanju Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij, 2019–2024, vodja G. Meško (Fakulteta za varnostne vede, n. d. b). Poleg tega so člani katedre skupaj s sodelavci z drugih kateder sodelovali v mednarodnih projektih, ki se navezujejo na varnostne vede. Gre za projekte, kot so CRIMPREV, 2006–2009; ECUS/EEMUS, 2011–2013; URBIS, 2012–2014 (Meško idr., 2013) in IMPRODOVA, 2018–2021 (Lobnikar idr., 2021). Prav tako pa je treba omeniti tudi veliko angažiranje članov katedre pri urejanju revije Varstvoslovje in recenziranju prispevkov v številnih domačih in tujih revijah ter članstvo v uredništvih mednarodnih znanstvenih revij.

4.2 Proučevanje obveščevalno-varnostne dejavnosti

Številni predmeti s področja obveščevalno-varnostne dejavnosti, ki so bili razviti v 90. letih 20. stoletja, so kmalu dobili močno teoretično oporo v ustreznih monografijah. Tudi večina teh del pretežno temelji na raziskovalnem delu za potrebe zaključnih del na podiplomskem študiju notranjih in zunanjih sodelavcev katedre. Monografiji Obveščevalne službe: povezave med obveščevalnimi službami, političnimi sistemi in državno suverenostjo v luči iskanja modela sodobnega obveščevalnega sistema (Purg, 1995) in Vloga varnostnih služb v sodobnih parlamentarnih sistemih – nadzorstvo (Anžič, 1996a) nista bili namenjeni samo študentom fakultete, ampak sta bili uporabni tudi za strokovnjake iz prakse,

odločevalce in novinarje, saj se je Slovenija šele učila vzpostavljati sodoben in učinkovit obveščevalno-varnostni sistem, hkrati pa tudi izvajati nadzorstvo nad njim.

Začetno obdobje proučevanja obveščevalno-varnostnih služb so zaokrožile monografije Taktika dela obveščevalnovarnostnih služb (Šaponja, 1999), Boj proti mednarodnemu terorizmu (Purg, 1997), Strategija posrednega nastopanja (Krunič, 1997) in Primerjalni obveščevalni sistemi (Purg, 2002), s čimer se je razprava o delovanju obveščevalnih služb prenesla tudi v mednarodno okolje. Desetletje kasneje so strokovnjaki, ki so se na Varnostni katedri ukvarjali z različnimi vidiki obveščevalne dejavnosti, od systemske ureditve, nalog, metod in sredstev, taktike do nadzorstva, združili svoje znanje. Nastala je znanstvena monografija Obveščevalno-varnostna dejavnost: procesi, metode, nadzor (Podbregar, 2012), ki je vsa dotedanja dela zaokrožila in nadgradila v do sedaj najbolj celovito delo o obveščevalni dejavnosti v Sloveniji.

V tretjem desetletju obstoja Visoke šole za notranje zadeve so se številna varstvoslovna in tako tudi obveščevalno-varnostna vprašanja obravnavala v okviru Zbornika strokovno-znanstvenih razprav, periodične publikacije, ki je bila predhodnica današnje revije Varstvoslovje. Leta 1996 je izšla posebna številka zbornika, v kateri so bila objavljena dela s posveta Posebne operativne metode in sredstva dela varnostnih in obveščevalnih služb (Anžič, 1996b). Posvet v organizaciji Visoke šole za notranje zadeve je bil prvi tovrstni javni posvet o tem, kako obveščevalno-varnostne službe sploh delujejo, katere metode in sredstva uporabljajo, kako z njimi posegajo v temeljne človekove pravice in svoboščine ter kako bi jih morali nadzorovati. Zato je posvet požel veliko zanimanja tako med strokovnjaki kot tudi v medijih.

Za naslednje desetletje je bilo značilno predvsem dvoje: sodelovanje raziskovalcev Varnostne katedre v dveh nacionalnih raziskavah s širšega področja obveščevalno-varnostne dejavnosti in znanstvena dela s specifično, lahko bi rekli tudi specialistično, obveščevalno tematiko. Pri raziskavah je šlo za CRP Razvoj modela za izbor kandidatov za tajno sodelovanje, 2006–2008, vodja M. Pagon (Pagon, 2006), in za CRP Varnostna kultura in ravnanje s tajnimi podatki v Ministrstvu za obrambo RS in Slovenski vojski, 2007–2009, vodja M. Brezovšek, UL FDV (Brezovšek idr., 2009). Kar zadeva drugo značilnost, pa moramo omeniti vsaj dve znanstveni monografiji in znanstveni prispevek. Monografija Obveščevalna dejavnost na

področju zdravstva – MEDINT (Podbregar in Ivanuša, 2008) je nastala v času, ko se je svet periodično sicer že srečeval z zdravstveno-epidemiološkimi grožnjami, vendar so jim le redki strokovnjaki pripisovali tudi varnostni vidik, ki se je v vsej svoji razsežnosti pokazal v času pandemije covid-19. Monografija Vohunska dejavnost in gospodarstvo (Podbregar, 2008) ter prispevek o industrijskem vohunstvu (Podbregar, 2006) pa pomenita odmik razprave od tradicionalnih nalog obveščevalnih služb v sfero gospodarstva, s čimer deli že posegata tudi na področje korporativne obveščevalne (in protiobveščevalne) dejavnosti, o kateri bo govor v okviru korporativne varnosti.

4.3 Proučevanje zasebnega varovanja, detektivske dejavnosti in korporativne varnosti

Sodobno pojmovano zasebno varovanje se je v Sloveniji začelo razvijati šele pred približno tridesetimi leti, zato ne preseneča, da na tem področju ni bilo opravljenega toliko raziskovalnega dela kot na področju državne policijske dejavnosti, vendar tudi v nadaljevanju predstavljene najpomembnejše študije kažejo, da se je zanimanje raziskovalcev, vzporedno z razvojem zasebnega varovanja v praksi, vseskozi povečevalo in po obsegu celo prehitelo področje obveščevalno-varnostne dejavnosti, ki je bilo osrednje področje delovanja in zanimanja Varnostne katedre nekako do konca 20. stoletja.

V 90. letih 20. stoletja smo imeli opraviti skoraj izključno s teoretičnimi razpravami o zasebnem varovanju. Sem sodijo predvsem razprave J. Pečarja, sodelavca Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti UL in dolgoletnega zunanjega sodelavca UM FVV, o sodobno pojmovanem zasebnem varstvu/varovanju (Pečar, 1991a; 1991b), nedržavnem nadzorovanju (Pečar, 1992) in državljanskem samovarovanju (Pečar, 1991c). V letih, ko se je zasebno varovanje začelo hitro razvijati, je opozarjal na potrebo po ustreznem nadzorstvu nad njim (Pečar, 1997) in pisal o državno-zasebni dihotomiji privatizacije in komercializacije policijske dejavnosti v Sloveniji (Pečar, 2001). Ostali proučevalci zasebnega varovanja tistega časa so v veliki večini prihajali s takratne VŠNZ in njenih naslednic. Tako je S. Kotnik še pred sprejetjem prvega zakona o zasebnem varovanju proučevala (ne)zakonitost tovrstnega varovanja (Kotnik, 1991a), »zasebnost« oziroma »javnost« varovanja (Kotnik, 1991b) in primerjala slovensko in tujo prakso na tem področju (Kotnik, 1991c). Njeno

izhodišče je bilo pretežno pravno, za razliko od izhodišča Pečarja, ki je bilo kriminološko in sociološko obarvano.

Tudi Vršec (1991) je relativno zgodaj začel proučevati zasebno varnostno dejavnost, vendar se je kasneje preusmeril bolj na področje integralne varnosti podjetij, poslovne in korporativne varnosti. Čas (1995) je že eno leto po sprejetju prvega sistemskega zakona s področja zasebnega varovanja napisal prvo monografijo s tega področja *Zasebno varovanje in pooblastila varnostnikov*. Čas (1999) je nadalje v doktorski disertaciji proučeval zasebno varovanje kot sestavino nacionalne varnosti in jo kot takšno umestil v teoretični model nacionalnovarnostnega sistema RS. S tem je precej vplival na mnenje, da gre pri zasebnem varovanju za dejavnost, ki ni zgolj ena izmed mnogih gospodarskih dejavnosti, ampak ima za družbo širši, celo nacionalnovarnostni pomen, zato je država dolžna skrbeti za ustrezen razvoj in nadzor te dejavnosti. Nacionalnovarnostne elemente zasebnega varovanja je pred njim s podobnimi zaključki proučeval tudi Sotlar (1997).

Zanimanje teoretikov in praktikov za zasebno varstvo, kot s skupnim nazivom označujemo zasebno varovanje in detektivsko dejavnost, je naraščalo, zato ne preseneča, da je bila Visoka policijsko-varnostna šola v letih 1997–2000 pobudnica in glavna organizatorica štirih velikih nacionalnih posvetov o zasebnem varovanju in detektivski dejavnosti v Portorožu. Posveti niso prinesli zgolj štirih tematskih zbornikov na temo zasebnega varovanja in detektivske dejavnosti (Anžič, 1997b; Anžič, 1998; Anžič, 1999, Sotlar, 2001), ampak tudi bolj odprt prostor za enakopravnejšo razpravo predstavnikov državnih in zasebnih ponudnikov varnostnih storitev (policije, obveščevalno-varnostnih služb, občinskih redarjev, zasebnega varovanja, detektivov) ter večje medijsko zanimanje za zasebno varstvo. Navedeno je prispevalo k nadaljnjim raziskavam in študijam ter razvoju predmetov s področja zasebnega varstva na UM FVV.

Kar se tiče empiričnega raziskovanja je ledino na področju zasebnega varovanja oral Meško (1998), ki je izvedel pilotsko raziskavo o zadovoljstvu z zasebno varnostnimi uslugami pri njihovih naročnikih, leto kasneje pa še prvo empirično raziskavo o odnosih med policisti in varnostniki v Sloveniji (Meško, 1999). G. Meško, M. Nalla in A. Sotlar so leta 2004 opravili raziskavo med slovensko študentsko populacijo glede ciljev in narave zasebnega varovanja v Sloveniji (Meško idr., 2004). Isti avtorji so raziskovali tudi sodelovanje policistov in varnostnikov pri preprečevanju

kriminalitete (Meško idr., 2005a) in naravo odnosov med varnostniki in policisti v Sloveniji (Meško idr., 2005b).

V okviru doktorske disertacije je Sotlar (2007a) proučeval razmerja med zasebnim varovanjem in policijo oziroma med pripadniki obeh organizacij pri zagotavljanju notranje varnosti ter stališča parlamentarne politične elite v zvezi z zasebnim varovanjem v Sloveniji. Raziskava ni potrdila po svetu precej uveljavljenega prepričanja, da gre pri policistih in varnostnikih za precej problematične odnose, a je hkrati pokazala, da je treba tudi preveč optimistična stališča varnostnikov relativizirati zaradi precejšnje zadržanosti policistov do vprašanja medsebojnega sodelovanja in še večje ignorance intervjuvanih poslancev Državnega zbora RS glede vprašanja (so)delovanja zasebnega varovanja in policije v sistemu notranje varnosti RS (Meško idr., 2007; Sotlar, 2007a; Sotlar, 2007b; Sotlar, 2008). Sotlar (2009) je opravil tudi študijo v državah nekdanje Jugoslavije o vlogi zasebnega varovanja v postkonfliktnih razmerah. Zasebno varovanje je bilo identificirano kot možen koristen instrument v pogojih demobilizacije oboroženih sil in demilitarizacije družbe.

Sotlar in Čas (2011) sta ob uvedbi nove zakonodaje na področju zasebnega varovanja naredila študijo o dotedanjem (dvajsetletnem) razvoju zasebnega varovanja v Sloveniji. Dvojmoč (2013) je v doktorski disertaciji empirično proučeval zaposlene v zasebnem varovanju z vidika interpersonalnih kompetenc in njihovega vpliva na kakovost varnostnih storitev. Nalla in Meško (2015) sta raziskovala, kaj oblikuje zaupanje zasebnih varnostnikov v policiste in ugotovila, da so opravljene študije o zaznavah državljanov o zaupanju v policijo primerljive s študijami o varnostnikih. Tominc idr. (2016) so v študiji ugotavljali, kaj varnostniki dejansko počnejo na delovnem mestu v velikih nakupovalnih centrih, ki jih dnevno obiše tudi nekaj deset tisoč ljudi. Sotlar in Dvojmoč (2018) sta podobno študijo opravila tudi v nakupovalno-zabaviščnem centru in prišla do podobnih rezultatov.

H. Kim, J. Lee in A. Sotlar so leta 2017 naredili primerjalno študijo vloge zasebnih varnostnikov v nakupovalno-zabaviščnih centrih v Angliji, Walesu, Južni Koreji in Sloveniji (Kim idr., 2017). L. Horvat, M. Bren in A. Sotlar so leta 2016 opravili raziskavo o poznavanju dela zasebnih varnostnikov in zadovoljstvu z njihovim delom med prebivalci Ljubljane (Horvat idr., 2019). Gre za edino tovrstno raziskavo med splošno populacijo v Sloveniji, pa tudi v svetovnem merilu jih ni veliko.

Christián in Sotlar (2018) sta v okviru projekta Research Group for Private Security and Local Governmental Law Enforcement (2017–2018) opravila primerjalno študijo o ureditvi zasebnega varovanja na Madžarskem in v Sloveniji ter državi umestila v kontekst ureditve tega področja v državah Evropske unije. Skupaj velja omeniti študiji o profesionalizaciji zasebnega varstva v Sloveniji, ki sta bili narejeni v dvajsetletnem razmiku (Sotlar, 1998; Dvojmoč in Sotlar, 2018). Sotlar in Dvojmoč (2021) sta opravila tudi študijo o vlogi zasebnega varovanja in korporativne varnosti v času pandemije covid-19 in med drugim ugotovila, da so varnostniki pogosto prvi nadzirali izvajanje preventivnih ukrepov v ustanovah in podjetjih, čeprav jih vladne strategije in pristopi praktično niso omenjali.

Po kar številnih študijah in manj obsežnih raziskavah so raziskovalci Katedre za policijsko dejavnost in varnostne vede pridobili tudi pomembne nacionalne raziskovalne projekte. CRP Primerjava ureditev dejavnosti zasebnovarnostnih subjektov v Sloveniji in državah članicah EU (vodja M. Dvojmoč, 2019–2021) je med drugim postregel z ugotovitvijo, da je zasebno varovanje v Sloveniji v primerjavi s proučevanimi državami EU dobro normativno-pravno urejeno, da pa je izrazito nacionalno orientirano in da za zdaj tudi ni veliko možnosti, da bi delovalo na kriznih žariščih v tujini (Dvojmoč idr., 2021)

V okviru CRP Učinkovit pritožbeni mehanizem nad delom občinskih redarjev, varnostnikov in detektivov (vodja A. Sotlar, 2021–2023) so raziskovalci med drugim proučevali tudi pritožbeni postopek zoper zasebne varnostnike in ugotovili, da je obstoječa ureditev pomanjkljiva, ker ne daje videza nepristranskosti, saj v postopku ne sodelujejo predstavniki javnosti in drugih organov, prav tako pa prizadeti posameznik nima možnosti pritožbe na drugo stopnjo. Zato so ponudili modele pritožbenega postopka, ki te pomanjkljivosti odpravljajo (Sotlar idr., 2022).

V letu 2022 se je začel tudi CRP Ustreznost in nadaljnji razvoj sistemske ureditve zasebnega varovanja in področnega strokovnega interesnega združevanja v Republiki Sloveniji (vodja A. Sotlar, 2022–2024) (Fakulteta za varnostne vede, n. d. h), ki ga je država naročila, da bi na osnovi raziskovalnih ugotovitev pripravila strategijo nadaljnjega razvoja zasebnega varovanja in sprejela potrebne zakonske spremembe na tem področju.

Glede na to, da se z detektivsko dejavnostjo v Sloveniji ukvarja komaj dobrih 90 oseb, ne preseneča, da je raziskovalna in publicistična dejavnost na tem področju v primerjavi s področjem zasebnega varovanja precej bolj skromna. Toda tudi tu so vidni očitni raziskovalni premiki. V prvem obdobju je bilo največ prispevkov z detektivsko tematiko pripravljenih za posvete v Portorožu (1997–2000) in so vsebovani v omenjenih zbornikih (Anžič, 1997b; Anžič, 1998; Anžič, 1999, Sotlar, 2001). Lahko rečemo, da smo se tako praktiki kot teoretiki učili abecede te dejavnosti.

Ob dvajsetletnici zakonskega urejanja detektivske dejavnosti sta Gerasimoski in Sotlar (2015) opravila komparativno študijo, ki je pokazala, da tako v Makedoniji kot v Sloveniji ne gre za množično dejavnost, da pa je v Sloveniji, tako v praksi kot normativno gledano, dejavnost bolje razvita in urejena.

Dvojmoč (2017a) je opravil krajšo študijo o dotedanjem razvoju detektivske dejavnosti in o možnostih njenega razvoja v Sloveniji. Ugotovil je, da bi lahko zakonodajalec s prožnejšim zakonom omogočil kakovostnejše in učinkovitejše izvajanje detektivskih storitev. V primerjavi z detektivi v državah Zahodne Evrope se v Sloveniji detektivi še ne specializirajo za posamezno področje dela, ampak se ukvarjajo predvsem s splošnim zbiranjem informacij. Zanimiva je tudi ugotovitev, da bi detektivsko dejavnost v prihodnosti morala voditi raziskovalna dejavnost, ki bi povedala, katera orodja detektiv pri svojem delu nujno potrebuje ter kako naj bodo zakonsko zapisana in nadzorovana.

Sledila je doslej najcelovitejša raziskava o detektivski dejavnosti v RS z naslovom *Detektivska dejavnost v Republiki Sloveniji – analiza trenutnega stanja, smeri prihodnjega razvoja in spremembe normativno-pravne ureditve (2017–2019, vodja A. Sotlar)*. A. Sotlar, M. Modic in M. Dvojmoč so po proučitvi razvoja in trenutnega stanja pripravili in predlagali določene spremembe in prenovno normativno-pravne ureditve detektivske dejavnosti v RS, ki naj bi preprečevala delo na črno, zagotovila večjo pravno urejenost in varnost detektivskega dela, zaokrožila nabor upravičenj detektiva in preprečevala nezakonite posege v temeljne človekove pravice in svoboščine (Sotlar idr., 2022c). Nekatere ugotovitve projekta so bile uporabljene pri pripravi predloga novega zakona o detektivski dejavnosti v letu 2022.

Dve študiji sta se ukvarjali s specifičnimi vprašanji detektivske dejavnosti v Sloveniji. Tako so raziskovalci in podiplomski študenti naredili študijo med študenti UM FVV o njihovem zaznavanju poklica detektivov (Dvojmoč idr., 2021), M. Dvojmoč, V. Erčulj in A. Sotlar pa so opravili raziskavo o nalogah in kompetencah detektivov v Sloveniji (Dvojmoč idr., 2022). Z njo smo med drugim prvič dobili dokaj zanesljiv vpogled v to, katere naloge in kako pogosto detektivi dejansko opravljajo ter katere kompetence za to potrebujejo. Že omenjeni CRP Učinkovit pritožbeni mehanizem nad delom občinskih redarjev, varnostnikov in detektivih je tudi pri slednjih pokazal podobno stanje kot pri zasebnih varnostnikih, zato je bil oblikovan predlog novega enostopenjskega pritožbenega postopka zoper delo detektiva, ki vsebuje tudi sodelovanje predstavnika strokovne javnosti (Sotlar idr., 2022a).

In kako je s proučevanjem korporativne varnosti? Glavna vloga korporativne varnosti je zaščititi organizacije, njihove tehnologije, zaposlene, tehnične vire in podatke strank pred notranjimi in zunanjimi grožnjami (Dvojmoč, 2017b). Koncept sodobne korporativne varnosti in cilji korporativnega varnostnega sistema so se na slovenskih tleh izraziteje začeli uveljavljati v zadnjih petnajstih letih. Toda kot smo že omenili, je ledino oral že Vršec (1993), še zlasti s svojo referenčno monografijo *Varnost podjetja – tokrat drugače*, kjer je že pred tremi desetletji razvijal koncept integralne varnosti organizacij. Njegov celoviti pristop k zagotavljanju varnosti in zaščite v organizaciji predstavlja konceptualni temelj današnje korporativne varnosti. Njegovo delo na UM FVV sta najprej nadaljevala Lobnikar in Sotlar (2006), kasneje pa predvsem Dvojmoč (2017b). V že omejeni študiji o delovanju zasebnega varovanja in korporativne varnosti v času pandemije covid-19 sta Sotlar in Dvojmoč (2021) korporativno varnost ocenila kot enako pomembno državnemu varovanju za neprekinjeno delovanje ključnih sektorjev družbe v času krize.

V povezavi z upravljanjem informacijskih groženj so se s korporativno varnostjo ukvarjali tudi Prislán (2014) ter Markelj in Završnik (2016). Pridobivanje in zaščita informacij je bistvo obveščevalne dejavnosti. Ta se je dolgo obravnavala kot dejavnost, ki je izključno v domeni države, a so se tudi tu razmere spremenile. Danes se z obveščevalno dejavnostjo ukvarjajo tudi gospodarski in drugi zasebni subjekti. Govorimo o korporativni obveščevalni dejavnosti, ki je vse bolj predmet zanimanja katedre. Orise nedržavne obveščevalne dejavnosti je sicer že mnogo prej začrtal Vršec (1993), ko je pisal o prilagajanju gospodarskih družb na obveščevalno dejavnost na gospodarskem področju. Nova generacija raziskovalcev pa s tem

nadaljuje. Tako npr. Podbregar in Ivanuša (2010) z obravnavo pridobivanja obveščevalnih podatkov iz javnih virov (ang. *open source intelligence* – OSINT) ter Britovšek in Sotlar (2014) s konceptualizacijo zasebne obveščevalne dejavnosti. Slednja je kasneje v okviru raziskovanja za potrebe doktorske disertacije doživela tudi empirično preveritev njenih teoretičnih, pravnih in praktičnih vidikov (Britovšek idr., 2018). Dvojmoč (2019) pa je izpostavil nujnost korporativne obveščevalne dejavnosti oz. njene uporabe v sodobnem globalnem podjetništvu kot novo realnost, saj predstavlja neizogiben korak na poti h konkurenčnemu in varnemu globalnemu poslovanju, z zavedanjem zunanjih tveganj ter izkoriščanjem svojih prednosti na osnovi poznavanja tržnih značilnosti.

5 Sklepne misli

V pričujočem pregledu smo poizkušali prikazati ključne spremembe, mejnike in dosežke, ki so jih soustvarjali sodelavci UM FVV v 50-letnem obdobju na ožjem področju varnostnih ved, povsem možno pa je, da smo kakšno pomembno stvar tudi spregledali, kar se ob takšnih pregledih pogosto zgodi, še posebej, ko gre za tako dolgo časovno obdobje.

Ob vsem zapisanem lahko povzamemo glavne ugotovitve v naslednjih točkah: prvič, fakulteta in katedra sta vedno znali odgovoriti na izzive in zahteve slovenske varnostne stvarnosti tako na pedagoškem kot raziskovalnem področju, čeprav ni rečeno, da je znala država vse te kapacitete koristno uporabiti; drugič, obravnavana področja varnostnih ved so na fakulteti pedagoško in raziskovalno dobro zasidrana ter prepoznana tudi v slovenski praksi in akademski skupnosti, kar dokazujejo ponudbe za projekte, pedagoško sodelovanje in interdisciplinarno sodelovanje na raziskovalnem področju; tretjič, vse več vsebin, ki se poučujejo v okviru varnostnih ved, temelji na osnovi znanja, pridobljenega z lastnim raziskovalnim delom, hkrati pa se ohranja stik z vsakdanjo prakso s sodelovanjem gostujočih predavateljev; četrtič, čeprav je katedra odgovorna za velik obseg pedagoškega dela na fakulteti, je predvsem v zadnjih nekaj letih zelo uspešna pri pridobivanju predvsem nacionalnih in tržnih projektov, pri tem pa raziskovalci zelo pogosto sodelujejo z raziskovalci drugih kateder UM FVV in raziskovalnih organizacij zunaj UM; in petič, analiza objav v zadnjih treh desetletjih pokaže, da so sodelavci katedre nekoč namenjali več poudarka izdajanju monografij, mnogokrat tudi v obliki učbenikov, saj je primanjkovalo ustreznih študijskih gradiv, v zadnjem desetletju in pol pa se

visokošolski učitelji, verjetno tudi zaradi zaostrenih habilitacijskih meril, vse bolj usmerjajo v publiciranje člankov v revijah s čim višjim faktorjem vpliva.

Na predvečer 50. obletnice UM FVV in njenih predhodnic se logično zastavlja vprašanje, kako naprej na področju varnostnih ved. Odgovor bi lahko šel v naslednjo smer: Vse, kar je dobrega iz zapisane analize, je smiselno ohraniti, predvsem pa slediti in prisluhniti političnim, družbenim in varnostnim dogajanjem na globalni, državni in lokalni ravni. Le tako bomo po eni strani sledili svetovnim trendom poučevanja in raziskovanja, po drugi strani pa izpolnjevali pričakovanja slovenske družbe, ki smo ji kot del javne univerze tudi zavezani. Ne nazadnje, vse, kar počnemo na področju zagotavljanja varnosti, počnemo zaradi varnostnih groženj in tveganj, ki lahko dolgo ostanejo nespremenjena, lahko mutirajo in se pojavijo še v hujši obliki ali pa delujejo multiplikativno. Naše poslanstvo je s poučevanjem in raziskovanjem pravočasno pripraviti odgovore na grožnje in pokazati, kako naj organizacije za zagotavljanje varnosti, pa tudi posamezniki, ravnajo, da bo učinek čim večji, hkrati pa ne bodo kršene temeljne človekove pravice in svoboščine, kar je vse prepegosta posledica zagotavljanja varnosti.

Literatura

- Anžič, A. (1991). *Paradigme možnega razvoja institucionalizacije in nadzora represivne (policijske) funkcije v pluralni družbi: pogled v slovensko preteklost in razmišljanja o prihodnosti* [Magistrska naloga]. Fakulteta za družbene vede.
- Anžič, A. (1995). *Vloga parlamentarnega nadzorstva nad varnostnimi službami v sodobnih državah* [Doktorska disertacija]. Fakulteta za družbene vede.
- Anžič, A. (1996a). *Vloga varnostnih služb v sodobnih parlamentarnih sistemih – nadzorstvo*. Enotnost.
- Anžič, A. (ur.). (1996b). *Zbornik strokovno-znanstvenih razprav: Posvet POMŠ*. Visoka policijsko-varnostna šola.
- Anžič, A. (1997a). *Varnostni sistem Republike Slovenije*. Uradni list Republike Slovenije.
- Anžič, A. (ur.). (1997b). *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: dileme in perspektive: zbornik posveta, Portorož, oktober 1997*. Visoka policijsko-varnostna šola.
- Anžič, A. (ur.). (1998). *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: novi izizzivi: zbornik posveta, Portorož, oktober 1998*. Visoka policijsko-varnostna šola.
- Anžič, A. (ur.). (1999). *Nove možnosti zasebnega varstva v Sloveniji: zbornik posveta, Portorož, oktober 1999*. Visoka policijsko-varnostna šola, Društvo za zasebno varstvo in državljansko samovarovanje.
- Brezovšek, M., Haček, M. in Lobnikar, B. (2009). *Varnostna kultura in ravnanje s tajnimi podatki v MORŠ in v SV: projektna naloga*. Fakulteta za družbene vede in MORŠ.
- Britovšek, J. in Sotlar, A. (2014). Zasebna obveščevalna dejavnost. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 16(3), 278–295.
- Britovšek, J., Tičar, B. in Sotlar, A. (2018). Private intelligence in the Republic of Slovenia: Theoretical, legal, and practical aspects. *Security Journal*, 31(2), 410–427. doi:10.1057/s41284-017-0107-0

- Christián, L. in Sotlar, A. (2018). Private security regulation in Hungary and Slovenia – A comparative study based on legislation and societal foundations. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 20(2), 143–162.
- Čas, T. (1995). *Zasebno varovanje in pooblastila varnostnikov: Priročnik za izpopolnjevanje in usposabljanje varnostnikov*. Atelje Kresnik.
- Čas, T. (1999). *Zasebna varnost kot sestavina nacionalne varnosti RS* [Doktorska disertacija]. Fakulteta za družbene vede.
- Dvojmoč, M. (2013). *Nedržavno institucionalno zagotavljanje varnosti ter občinska redarstva v Republiki Sloveniji* [Doktorska disertacija]. Evropska pravna fakulteta.
- Dvojmoč, M. (2017a). Detektivska dejavnost v Republiki Sloveniji – (normativen) razvoj dejavnosti in pogled v prihodnost. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(3), 280–297.
- Dvojmoč, M. (2017b). Integralna korporativna varnost. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 19(3), 252–272.
- Dvojmoč, M. (2019). Corporate intelligence as the new reality: The necessity of corporate security in modern global business. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 21(2), 205–223.
- Dvojmoč, M. in Sotlar, A. (2018). Profesionalizacija zasebnega varstva v Sloveniji. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 20(3), 358–380.
- Dvojmoč, M., Sotlar, A., Lobnikar, B. in Prisljan, K. (2021). *Primerjava ureditve dejavnosti zasebno varnostnih subjektov v Sloveniji in državah članicah EU: ciljni raziskovalni projekt: celotno poročilo*. Fakulteta za varnostne vede.
- Dvojmoč, M., Erčulj, V. in Sotlar, A. (2022). Tasks and competences of a private eye in a small society: The case of private detectives in Slovenia. *Security Journal*.
<https://doi.org/10.1057/s41284-022-00344-3>
- Dvojmoč, M., Sotlar, A., Škrabar, B., Ban, B. in Erčulj, V. (2021). Poklic detektiva v Republiki Sloveniji – zaznavanje študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru in mnenje slovenskih detektivov na tehtnici. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 23(1), 22–39. https://www.fvv.um.si/rv/arhiv/2021-1/02_Dvojmoč_et_all_rV_2021-1.pdf
- Fakulteta za varnostne vede. (n. d. a). *Varnost v lokalnih skupnostih 2015–2018*.
<https://www.fvv.um.si/vstopna-stran/raziskovalna-dejavnost/programska-skupina-2/>
- Fakulteta za varnostne vede. (n. d. b). *Varnost v lokalnih skupnostih: Primerjava ruralnih in urbanih okolij, 2019–2024*. <https://www.fvv.um.si/vstopna-stran/raziskovalna-dejavnost/varnost-v-lokalnih-skupnostih-2019-2024/>
- Fakulteta za varnostne vede. (n. d. c). *VS Varnost in policijsko delo*. <https://www.fvv.um.si/vstopna-stran/studij/vs-varnost-in-policijsko-delo/>
- Fakulteta za varnostne vede. (n. d. d). *VS Informacijska varnost*. <https://www.fvv.um.si/vstopna-stran/studij/vs-varnost-in-policijsko-delo-2/>
- Fakulteta za varnostne vede. (n. d. e). *UNI Varstvoslovje*. <https://www.fvv.um.si/vstopna-stran/studij/uni-varstvoslovje/>
- Fakulteta za varnostne vede. (n. d. f). *MAG Varstvoslovje*. <https://www.fvv.um.si/vstopna-stran/studij/mag-varstvoslovje/>
- Fakulteta za varnostne vede. (n. d. g). *DR Varstvoslovje*. <https://www.fvv.um.si/vstopna-stran/studij/dr-varstvoslovje/>
- Fakulteta za varnostne vede. (n. d. h). *CRP: Ustreznost in nadaljnji razvoj sistemske ureditve zasebnega varovanja in področnega strokovnega interesnega združenja v Republiki Sloveniji*.
<https://www.fvv.um.si/vstopna-stran/raziskovalna-dejavnost/temeljni-in-ciljni-raziskovalni-projekti/crp-ustreznost-in-nadaljnji-razvoj-sistemske-ureditve-zasebnega-varovanja-in-podrocnega-strokovnega-interesnega-zdruzenja-v-republiki-sloveniji/>
- Gabrovec, B., Albreht, T., Prisljan, K., Lobnikar, B., Macur, M., Kršič, I., Jelenc, M., Selak, Š., Crnkovič, N. in Malešević, S. (2020). *Varnost zdravstvenega osebja pri obravnavi pacientov. končno poročilo*. Nacionalni inštitut za javno zdravje.
https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/varnost_zdravstvenega_osebja_pri_obravnavi_pacientov_-_koncno_porocilo.pdf

- Gabrovec, B., Korpnik, N., Jaušovec, M., Skalicky Klemenčič, V., Prislán, K., Lobnikar, B., Pajnikihar, M., Vrbnjak, D., Babič, A., Kršič, I. in Potisek, R. (2021). *Analiza arhitekturnih rešitev slovenskih zdravstvenih in socialno varstvenih zavodov*. Nacionalni inštitut za javno zdravje. https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/analiza_arhitekturnih_rešitev_slovenskih_zdravstvenih_in_socialno_varstvenih_zavodov_končno_poročilo-1.pdf
- Gerasimoski, S. in Sotlar, A. (2015). The role of private detectives in security sector in Macedonia and Slovenia – history, trends and challenges. V C. T. Mojanoski (ur.), *International scientific conference Macedonia and the Balkans, a hundred years after the World War 1 – Security and Euro-Atlantic integrations* (str. 487–503). Univerzitet "Sv. Kliment Ohridski", Fakultet za bezbednost.
- Grizold, A. (1990). Varnostna paradigma v državi Sloveniji. V N. Tavčar (ur.), *Varnost in družbeno politične spremembe: zbornik* (str. 34–41). Republiški sekretariat za notranje zadeve Republike Slovenije.
- Grizold, A. (1999). *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.
- Horvat, L., Bren, M. in Sotlar, A. (2019). Ljubljana residents' knowledge of and satisfaction with private security guards' work. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 21(4), 366–381.
- Jeglič, P. (1987). *Narodna zaščita kot oblika zaščitnega in obrambnega organiziranja v samoupravno zasnovanem varnostnem sistemu: raziskovalna naloga*. Višja šola za notranje zadeve.
- Jeglič, P. (1990). Sistemska funkcija zaščitnih in obrambnih mehanizmov pri zagotavljanju varnosti družbenih skupnosti. V N. Tavčar (ur.), *Varnost in družbeno politične spremembe: zbornik* (str. 22–33). Republiški sekretariat za notranje zadeve Republike Slovenije.
- Kavšček, V. (ur.) (1989). *15 let Višje šole za notranje zadeve v Ljubljani: jubilejni almanah*. Višja šola za notranje zadeve.
- Kim, H., Lee, J. in Sotlar, A. (2017). A comparative study of the role of private security officers at multipurpose facilities in England and Wales, South Korea and Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(4), 437–454.
- Kotnik, S. (1991a). (Ne)zakonitost zasebnega varovanja. *Pravna praksa*, 10(14), 4–5.
- Kotnik, S. (1991b). »Zasebnost« in »javnost« varovanja. *Pravna praksa*, 10(9), 16–17.
- Kotnik, S. (1991c). Zasebno varovanje pri nas in v tujini: Zasebnovarnostna industrija in varnostniki. V A. Anžič (ur.), *Zbornik strokovno znanstvenih razprav* (str. 59–71). Ministrstvo za notranje zadeve, Višja šola za notranje zadeve.
- Krunić, Z. (1997). *Strategija posrednega nastopanja: Način uresničevanja agresivnih političnih ciljev brez odkrite uporabe oboroženega nasilja*. Unigraf.
- Lobnikar, B. in Sotlar, A. (2006). Celovito upravljanje z varnostnimi tveganji kot dejavnik dolgoročne uspešnosti podjetja. V A. Dvoršek in Selinšek, L. (ur.), *Kriminalni napadi na premoženje gospodarskih subjektov: Varnostni, pravni in zavarovalni vidiki* (str. 9–22). Pravna fakulteta in Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
- Lobnikar, B., Vogt, C. in Kersten, J. (ur.). (2021). *Improving frontline responses to domestic violence in Europe*. University of Maribor, University Press. <https://doi.org/10.18690/978-961-286-543-6>
- Markelj, B. in Završnik, A. (2016). Kibernetska korporativna varnost mobilnih naprav: zavedanje uporabnikov v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(1), 44–60.
- Meško, G. (1998). Nekaj izhodišč za ocenjevanje zasebnovarnostnih uslug – rezultati pilotske študije. V A. Anžič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost – novi izizzivi: zbornik posveta, Portorož, oktober 1998* (str. 203–219). Visoka policijsko-varnostna šola.
- Meško, G. (1999). Policisti in varnostniki – sodelavci ali tekmeči? V A. Anžič (ur.), *Nove možnosti zasebnega varstva v Sloveniji: zbornik posveta, Portorož, oktober 1999* (str. 203–217). Visoka policijsko-varnostna šola, Društvo za zasebno varstvo in državljansko samovarovanje.
- Meško, G., Dvojmoč, M., Lobnikar, B., Modic, M., Prislán, K., Sotlar, A. in Tominc, B. (2020). *Policija in drugi deležniki zagotavljanja varnosti – vidiki pluralne policijske dejavnosti v lokalnih skupnostih: ciljni raziskovalni projekt: raziskovalno poročilo*. Fakulteta za varnostne vede.
- Meško, G., Nalla, M. K. in Sotlar, A. (2004). Mnenje študentov o ciljih in naravi zasebnega varovanja v Sloveniji. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 6(2), 216–224.

- Meško, G., Nalla, M. K. in Sotlar, A. (2005a). Cooperation of police and private security officers in crime prevention in Slovenia. V E. Marks, A. Meyer in R. Linssen (ur.), *Quality in crime prevention* (str. 133–143). Books on Demand.
- Meško, G., Nalla, M. K. in Sotlar, A. (2005b). Policisti in zasebni varnostniki – veliki in mali bratje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(2), 147–162.
- Meško, G., Sotlar, A. in Kury, H. (2007). Polizei und private Sicherheitsdienste in Slowenien: Ergebnisse einer empirischen Untersuchung. *Kriminalistik*, (1), 31–40.
- Meško, G., Tominc, B. in Sotlar, A. (2013). Urban security management in the capitals of the former Yugoslav republics. *European Journal of Criminology*, 10(3), 284–296. <https://doi.org/10.1177/14773708124735>
- Mitar, M. in Sotlar, A. (ur.). (1998). *Nacionalna varnost in medetnični konflikti v Republiki Sloveniji: zbornik raziskovalnega projekta*. Visoka policijsko-varnostna šola.
- Nalla, M. K. in Meško, G. (2015). What shapes security guards' trust in police? The role of perceived obligation to obey, procedural fairness, distributive justice, and legal cynicism. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66(4), 307–318.
- Pečar, J. (1991a). Zasebno varstvo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 42(1), 39–51.
- Pečar, J. (1991b). Zasebno varstvo kot družbeno nadzorstvo. *Teorija in praksa*, 28(8–9), 1058–1072.
- Pečar, J. (1991c). Organizirano samovarovanje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 42(4), 325–339.
- Pečar, J. (1992). *Institucionalizirano nedržavno nadzorstvo*. Didakta.
- Pečar, J. (1997). Varnostnopolitični in nadzorstveni pogledi na zasebno varstvo. V A. Anžič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: dileme in perspektive* (str. 11–22). Visoka policijsko-varnostna šola.
- Pečar, J. (2001). Privatizacija in komercializacija policijske dejavnosti v dihotomiji: državno – zasebno. V A. Sotlar (ur.), *Normativna in funkcionalna ureditev zasebnega varstva – med željami in možnostmi: zbornik posveta, Portorož, november 2000* (str. 11–25). Visoka policijsko-varnostna šola, Društvo za zasebno varstvo in državljanjsko samovarovanje.
- Podbregar, I. (2006). Some patterns of industrial espionage. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 8(3/4), 323–331.
- Podbregar, I. (ur.). (2008). *Vobunska dejavnost in gospodarstvo*. Fakulteta za varnostne vede.
- Podbregar, I. (ur.). (2012). *Obveščevalno-varnostna dejavnost: procesi, metode, nadzor: znanstvena monografija*. Fakulteta za varnostne vede.
- Podbregar, I. in Ivanuša, T. (2008). *Obveščevalna dejavnost na področju zdruštva – MEDINT*. Zavod za varnostne strategije.
- Podbregar, I. in Ivanuša, T. (2010). Javni viri in analitika v obveščevalni dejavnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(2), 191–198.
- Prezelj, I. in Lobnikar, B. (2020). Identifikacija in spremljanje radikalizacije na osnovi indikatorjev. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 22(1), 6–26.
- Prezelj, I., Lobnikar, B., Sotlar, A., Vuga Beršnak, J., Kolak, A., Prislán, K., Modic, M., Locjančič, K. in Ferlin, A. (2021). *Radikalizacija v smeri nasilja: temeljni koncepti, izbrani tuji pristopi in primer Slovenije = Radicalization towards violence: key concepts, selected foreign approaches and the case of Slovenia*. Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Prislán, K. (2014). Efficiency of corporate security systems in managing information threats: an overview of the current situation. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 16(2), 128–147.
- Prislán, K., Dvojmoč, M., Jelovčan, L., Lobnikar, B., Mihelič, A., Slak, B. in Sotlar, A. (2019). *Študija o potrebah izboljšanja delovanja komunikacijskih sistemov v organizacijskih enotah za sprejemanje klincev na interventnih številkah: raziskovalno poročilo*. Fakulteta za varnostne vede.
- Prislán, K., Sotlar, A., Lobnikar, B. in Modic, M. (2020). Pojavnost in indikatorji radikalizacije zapornikov, oseb v probaciji in prisilcev za mednarodno zaščito v Sloveniji. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 22(1), 61–84.
- Purg, A. (1995). *Obveščevalne službe: povezave med obveščevalnimi službami, političnimi sistemi in državno suverenostjo v luči iskanja modela sodobnega obveščevalnega sistema Republike Slovenije*. Enotnost.

- Purg, A. (1997). *Boj proti mednarodnemu terorizmu*. Visoka policijsko-varnostna šola.
- Purg, A. (2002). *Primerjalni obveščevalni sistemi*. Visoka policijsko-varnostna šola.
- Sotlar, A. (1997). Nacionalnovernostni elementi zasebnega varovanja in detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji. V A. Anžič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: dileme in perspektive: zbornik posveta, Portorož, oktober 1997* (str. 311–322). Visoka policijsko-varnostna šola.
- Sotlar, A. (1998). Profesionalizacija zasebnega varovanja in detektivske dejavnosti v Sloveniji. V A. Anžič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: novi izzivi: zbornik posveta, Portorož, oktober 1998* (str. 289–302). Visoka policijsko-varnostna šola.
- Sotlar, A. (2000). *Analiza sprejemanja odločitev v procesu oblikovanja obrambnih politik v sodobnih državah* [Magistrsko delo]. Fakulteta za družbene vede.
- Sotlar, A. (2007a). *Policija in zasebnovernostna podjetja v procesu zagotavljanja notranje varnosti Republike Slovenije* [Doktorska disertacija]. Fakulteta za varnostne vede.
- Sotlar, A. (2007b). The (non)existent control over private security companies in Slovenia: The opinions of private security managers and members of parliament. V G. Meško in B. Dobovšek (ur.), *Policing in emerging democracies: Critical reflections* (str. 183–208). Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
- Sotlar, A. (2008). Policisti in varnostniki v procesu izvajanja policijske dejavnosti: med tekmovanjem, konfliktom, sodelovanjem in partnerstvom. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 10(1), 129–155.
- Sotlar, A. (2009). Post-conflict private policing: Experiences from several former Yugoslav countries. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 32(3), 489–507.
- Sotlar, A. (ur.). (2001). *Normativna in funkcionalna ureditev zasebnega varstva – med željami in možnostmi: zbornik posveta, Portorož, november 2000*. Visoka policijsko-varnostna šola, Društvo za zasebno varstvo in državljansko samovarovanje.
- Sotlar, A. in Čas, T. (2011). Analiza dosedanjega razvoja zasebnega varovanja v Sloveniji – med prakso, teorijo in empirijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(3), 227–241.
- Sotlar, A. in Dvojmoč, M. (2018). Varovanje gospodarskih subjektov: Od preprečevanja kaznivih dejanj do zagotavljanja reda in varnosti – študija primera trgovsko-zabavišnega kompleksa. V G. Meško, A. Sotlar in Lobnikar, B. (ur.). *4. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih : sklepné ugotovitve raziskovanja (2015–2018): konferenčni zbornik* (str. 375–395). Univerzitetna založba Univerze. <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/374>
- Sotlar, A. in Dvojmoč, M. (2021). Zasebno varovanje in korporativna varnost v času epidemije covid-19 v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 72(1), 79–90.
- Sotlar, A., Dvojmoč, M., Modic M. in Tominc, B. (2022a). *Učinkovit pritožbeni mehanizem nad delom občinskih redarjev, varnostnikov in detektivov (V5-2149): ciljni raziskovalni projekt: končno poročilo raziskovalnega projekta*. Fakulteta za varnostne vede.
- Sotlar, A., Dvojmoč, M., Tominc, B. in Modic, M. (2022b). Pluralna policijska dejavnost v Sloveniji: Podobne naloge in pooblastila, različni nadzorstveni in pritožbeni postopki?. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 73(1), 35–47.
- Sotlar, A., Grizold, A. in Vuga Beršnak, J. (2020). *Institucionalizacija zagotavljanja nacionalne varnosti Republike Slovenije: Konceptualizacija, razvojni mejniki, politika in sistem*. Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Sotlar, A., Knap, N., Britovšek, M. in Dobovšek, B. (ur.). (2013). *40 let spominov na razvoj varstvoslovja*. Fakulteta za varnostne vede.
- Sotlar, A., Modic, M. in Dvojmoč, M. (2022c). Normative legal regulation of private detective services in Slovenia: Research-based proposals for legislative changes. *International Journal of Public Sector Performance Management*, 9(4), 366–381.
- Šaponja, V. (1999). *Taktika dela obveščevalnovernostnih služb*. Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.

- Tominc, B., Dvojmoč, M. in Sotlar, A. (2016). Zasebno varovanje kot nadzorovalec privatiziranih urbanih prostorov: študija primera nakupovalnega središča v Sloveniji. *Varstvoslovje: revija za teorijo in prakso varstvoslovja*, 18(1), 49–64.
- Vreg, F. (1988). *Obramboslovje – Medrepubliško-pokrajinski projekt SLO in DS SFRJ: Pripravljenost družbenopolitičnega sistema SLO in DS v SFRJ: poročilo za leto 1988*. RSS.
- Vreg, F., Bebler, A., Geršak, T., Grizold, A., Hodžar-Zajc, A., Jeglič, P., Jogan, S., Klanjšček, Z., Kocjan, L., Kodrin, S., Malešič, M., Mastnak, M., Smrekar, J., Tunjič, F., Kopše, M., Anžič, A., Pešec, M., Fekonja, M., Jelušič, L., ... Mađar, A. (1990). *Pripravljenost družbenopolitičnega sistema SFRJ za SLO in DS: poročilo o delu za leto 1989*. RSS.
- Vreg, F., Kocijan, L., Bebler, A., Klanjšček, Z., Kuzma, V., Malešič, M., Jelušič, L., Vegič, V., Anžič, A., Žvokelj, M., Klemenčič, Z., Marinšek, D., Podnar, F., Zeleznik, M. in Klavs, V. (1989). *Pripravljenost družbeno-političnega sistema SFRJ za SLO in DS: poročilo o delu za leto 1989*. RSS.
- Vršec, M. (1991). Policija, privatizacija varnostnih storitev in profesionalizacija zaščite v podjetjih. V A. Anžič (ur.), *Zbornik strokovno znanstvenih razprav* (str. 34–58). Ministrstvo za notranje zadeve in Višja šola za notranje zadeve.
- Vršec, M. (1993). *Varnost podjetja – tokrat drugače*. Viharnik.